

АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНІ ТЕХНІКИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Олександра Яшевська

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету дошкільної і початкової освіти
імені Валентини Волошиної,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
E-mail: cahalhevskamoska12@gmail.com

Науковий керівник:

Василюк А. В.

доктор педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,

Однією з актуальних проблем сучасної освіти є формування позитивної мотивації та підвищення інтересу до навчання в молодших школярів, адже успіх будь-якої діяльності залежить від бажання та прагнення досягати позитивних результатів. Особливо це стосується учнів молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами (ОПП), які мають численні труднощі в навчанні, пов'язані насамперед з порушеннями психофізичного розвитку, що є однією з основних причин відставання і, як наслідок – неуспішності. Досить часто в таких дітей спостерігається низький рівень сформованості мотивації до навчальної діяльності. Зокрема, відсутнє прагнення досягати успіху, несформована довільність психічних процесів, низька здатність до подолання труднощів. З огляду на це, освітній процес має бути спрямований на формування в учнів пізнавального інтересу, внутрішнього бажання пізнавати нове, розвиватися та самовдосконалюватися.

Вирішення даних проблем можливе завдяки використанню інноваційних форм роботи, корекційно-терапевтичних технологій, методів, прийомів, які здатні інтенсифікувати освітньо-виховний процес, зробити його цікавим та динамічним. Вагомого значення надаємо арт-терапії, яка допомагає відновити

внутрішню гармонію, актуалізувати творчий потенціал та розвивати емоційно-чуттєву сферу кожної дитини.

Серед науковців, які займаються дослідженням проблеми формування мотивації до навчання молодших школярів, варто відзначити О. Гнатюк, С. Грущенко, О. Гузенко, В. Буханевич, О. Полевікову, О. Присяжнюк та інших. Проблема особливостей використання арт-терапевтичних технік в освітньому процесі була об'єктом досліджень Г. Афузової, І. Бабій, В. Богути, В. Бондар, М. Козігори, О. Колосової, Т. Мірошніченко, О. Сороки, А. Хілі та інших.

Мета дослідження – розкрити та обґрунтувати особливості арт-терапії як засобу підвищення мотивації до навчання молодших школярів із ООП.

Учений С. Гончаренко зазначає, що мотивація – це система стимулів або мотивів, які спонукають до конкретних форм діяльності або поведінки. У якості мотивів можуть виступати почуття, переживання, ідеї, які виражають матеріальні або духовні потреби людини. Науковець наголошує на вагомому значенні мотивів для діяльності та формування особистості дитини. Погоджуємося з С. Гончаренком у тому, що виховання правильної мотивації в молодших школярів є одним із найважливіших завдань учителя [1, с. 217]. Педагог має не лише забезпечити засвоєння молодшими школярами з ООП системи знань, формування практичних умінь і навичок, але й також проводити заняття цікаво, добираючи організаційні форми, методи та прийоми, які здатні активізувати їх творчу навчально-пізнавальну діяльність [2, с. 53].

Саме пізнавальна активність, як зауважують В. Горбунова, В. Климчук, сприяє інтелектуальному розвитку молодшого школяра з ООП, оскільки передбачає не лише внутрішню потребу в розв'язанні завдань проблемно-пізнавального характеру, а й необхідність їх застосування в практичній діяльності. Підтримуємо науковців у тому, що в учнів молодшого шкільного віку з ООП необхідно формувати та розвивати внутрішню мотивацію до навчання, яка має мати особистісно-значущий характер та ґрунтуватися на мотивах пізнавального характеру, таких як інтерес до навчальної діяльності, до її змісту та результатів [3, с. 7].

Поділяємо позицію О. Лузгінова, Ю. Павловського, які вважають арт-терапевтичні техніки ефективним засобом підвищення внутрішньої навчальної мотивації учнів, адже вони роблять заняття цікавими, змістовними, релаксаційними, сприяючи гармонійному розвитку особистості, її творчих здібностей, самооцінки, контролю та самоконтролю [5, с. 464].

Арт-терапія, на переконання В. Муромець, є сучасним напрямом психотерапії, який поєднує використання синтезу візуальних мистецтв таких, як колаж, живопис, малюнок, інсталяція, фотографії, ліплення [5, с. 3].

Варто зазначити, що завдяки використанню арт-терапевтичних технік створюються такі умови, в яких кожна дитина себе комфортно почуває, відчуває успіх в творчій діяльності, адже може самостійно виконати запропоноване завдання. У молодших школярів з ООП формується почуття самоповаги, задоволення, віри у власні сили та досягнення успіху, що й спонукає їх до навчання [6, с. 32]. До основних арт-терапевтичних технік, які мотивують до навчання відносимо ізотерапію, музикотерапію, казкотерапію, піскову терапію, театральну терапію. Коротко охарактеризуємо деякі з них.

Ізотерапія – передбачає спонтанне, творче, тематичне малювання. Завдяки малюванню учень молодшого шкільного віку з ООП може виразити свої почуття, переживання, думки, ставлення до навколишньої дійсності. Завдяки образотворчій діяльності розвивається рухова координація, орієнтування в просторі, фантазія, уява, мислення, з'являється бажання генерувати нестандартні ідеї та створювати оригінальні роботи. Активізують молодших школярів, на думку К. Дабіжи, Л. Дабіжи, Н. Комарівської, методи нетрадиційного малювання: монотипія, ебру, ниткографія, плямографія, каракулі, гратаж, набризк, друкування природними формами, малювання пальчиками тощо [7, с. 66]. Н. Калька, З. Ковальчук пропонують методики малювання, які здатні зацікавити молодших школярів з ООП та викликати в них інтерес:

– доповнююче малювання – створення малюнка по колу, з домальовуванням попередніх елементів;

- вільне малювання – виконання малюнка за власним бажанням;
- спільне малювання – створення зображення кількома дітьми на одному аркуші паперу;
- комунікативне малювання – створення малюнка в парах, завдяки обміну думками між учнями щодо вибору символів та образів [8, с. 18].

Учена Т. Мірошніченко рекомендує вчителям пропонувати молодшим школярам із ООП виконувати малюнки на такі теми: «Мій настрій», «Танець на папері», «Вільний малюнок», «Карта життя», які можна використати не лише для мотивації до навчання, а й для діагностування особистісних якостей школярів [9, с. 29].

Музикотерапія – контрольоване використання звуків у реабілітації та лікуванні дітей. Передбачає фантазування, імпровізацію, відтворення голосом звуків та прослуховування спеціально дібраних музичних творів [10, с. 148]. Молодшим школярам із ООП, на наш погляд, варто пропонувати активну музикотерапію, яка передбачає спів, гру на музичних інструментах, плескіт у долоні, відбивання такту, імпровізування під музику. А. Гельбак задля формування позитивної мотивації рекомендує застосовувати й такі техніки: рухову драматизація під музику; музично-рухові вправи та ігри; вокалотерапію; музичну розповідь; пантоміму; музичне малювання; гру з лялькою [11, с. 17–18]. Вважаємо, що дана діяльність активізуватиме різні види сприймання, пізнавальні процеси.

Піскова терапія – техніка арт-терапії, яка передбачає використання природних матеріалів: рослин, води, піску, камінців. Завдяки пісочній терапії діти можуть досить успішно засвоювати грамоту. Так, О. Федій пропонує цікаві ігрові завдання в пісочниці: «Виліпити літеру», «Перевтілити літери», «Створити місто літер». Також дуже ефективним методом, на переконання науковиці, є написання літер на піску, що дає можливість одразу коригувати помилки [12, с. 99].

Для нашого дослідження важливими є висновки, зроблені Т. Логвиненко, яка наголошує, що використання зазначених вище арт-терапевтичних технік матиме такі позитивні результати, а саме:

- мотивуватиме до навчання;
- сприятиме формуванню позитивних рис характеру, що дасть можливість налагоджувати конструктивні взаємовідносини в процесі спілкування;
- допоможе позитивно сприймати себе та інших людей;
- розвиватиме уяву, фантазію, творчі здібності;
- коригуватиме негативні риси поведінки: тривожність, страх, сором'язливість, агресію, швидку стомлюваність;
- розвиватиме вищі психічні функції такі, як увага, пам'ять, мислення;
- гармонізуватиме внутрішній світ дитини [13, с. 333].

Отже, використання різноманітних арт-терапевтичних технік є достатньо дієвим засобом для підвищення інтересу до навчання, адже в невимушених умовах, діти не лише проявляють свою творчість, креативність, а й засвоюють знання, формують практичні вміння й навички, розвивають дрібну моторику, мовлення, мислення, уяву, особистісні якості, що є важливим для успішної самореалізації.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Видавництво «Либідь», 1997. 374 с.
2. Двіжона В. М. Формування позитивної мотивації до вивчення математики у молодших школярів із мовленнєвими порушеннями в умовах інклюзивного навчання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Корекційна педагогіка та соціальна психологія*. 2019. Вип. 37. С. 50–57.
3. Климчук В., Горбунова В. Внутрішня мотивація учбової діяльності молоді: теорія, методика, програма розвитку. Житомир : Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 110 с.
4. Павловський Ю. В., Лузгінов О. В. Арт-терапевтичні техніки як засіб підвищення навчальної мотивації учнів. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 3 (9). С. 464–473.
5. Муромець В. Г. Арт-терапевтична скарбничка : бібліографічний покажчик. Суми, 2014. 43 с.

6. Петрашук О. О. Арт-терапія як засіб формування психологічної стійкості у дітей молодшого шкільного віку. *Наукова думка сучасності і майбутнього*. 2019. Вип. 29. С. 29–34.
7. Дабіжа К. Л., Дабіжа Л. П., Комарівська Н. О. Використання арт-технологій в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2022. Вип. 64. С. 64–71.
8. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії : навч.-метод. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2020. Ч. 1. 232 с.
9. Мірошніченко Т. Запровадження арт-терапії в освітньо-виховний простір початкової школи: історико-методичний аспект. *Педагогічні науки*. 2012. Вип. 3. С. 26–30.
10. Хіля А. В. Арт-терапія у системі засобів виховання ціннісного ставлення до життя у дітей та молоді з функціональними обмеженнями : методичні матеріали (Ч. 1). Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 252 с.
11. Гельбак А. М. Музикотерапія у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами : навч.-метод. посіб. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2019. 50 с.
12. Федій О. А. Пісочна терапія у просторі професійної діяльності сучасного вчителя початкових класів. *Вісник Житомирського державного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2009. Вип. 43. С. 96–101.
13. Логвиненко Т. О. Використання засобів арт-педагогіки та арт-терапії у соціально-педагогічній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 5. С. 327–335.